

Inhoud rapportage

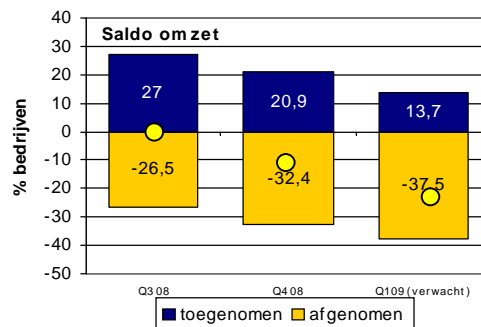
COEN in het kort	2
Economisch klimaat	3
Omzet	4
Export	5
Personeelssterkte	6
Investerings	7
Winstgevendheid	8



De Conjunctuurenquête

Toelichting

De indicatoren in de Conjunctuurenquête Nederland (COEN) werken met de saldi van het percentage positieve antwoorden minus het percentage negatieve antwoorden. Zo rapporteerde in het derde kwartaal van 2008 27% van de geënquêteerden een stijging van de omzet en 26,5% een daling van de omzet. Per saldo zag (27%-26,5%=) 0,5% de omzet in het derde kwartaal van 2008 dus stijgen. In het vierde kwartaal van 2008 zag 20,9% de omzet stijgen en 32,4% de omzet dalen: per saldo rapporteerde dus 11,5% een daling van de omzet. In het eerste kwartaal van 2009 verwacht 13,7% van de geënquêteerden een omzetsijging en 37,5% een omzetsdaling. Per saldo verwachten 23,8% van de ondernemers in het eerste kwartaal van 2009 dus een omzetsdaling.



COEN in het kort

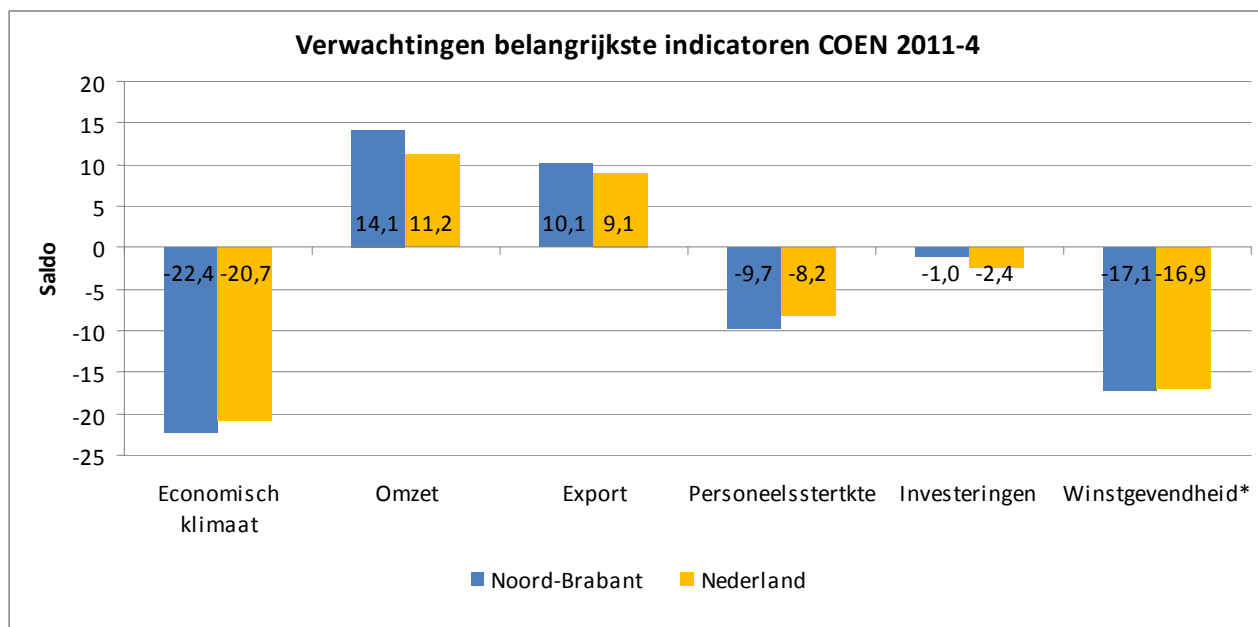
Terugval in Brabantse conjunctuur

In het derde kwartaal van dit jaar heeft een omslag plaatsgevonden in hoe ondernemers het economisch klimaat ervaren. De negatieve berichtgeving rondom de Europese schuldencrisis en de verslechterende reële economie heeft het vertrouwen van ondernemers aangetast. De saldi op alle hoofdindicatoren zijn in het rood geschoten, wat betekent dat de situatie per saldo is verslechterd ten opzichte van een kwartaal eerder. Positieve uitzondering hierop is de personeelsontwikkeling, die nog net in de plus heeft gescoord in de provincie Noord-Brabant. Ondanks de tegenvallende resultaten over het derde kwartaal van 2011, zijn ondernemers toch overwegend optimistisch over het vierde kwartaal.

Over de gehele lijn doet Brabant het nog altijd beter dan het landelijk gemiddelde. Mede door het conjunctuurgevoelige karakter van de Brabantse economie presteert de regio al enige tijd bovengemiddeld op de belangrijke indicatoren omzet, export en personeelsomvang.

Kijkend naar de sectorale ontwikkeling, hebben vrijwel alle sectoren in het bedrijfsleven in het derde kwartaal te maken met achteruitgang, met uitzondering van de zakelijke dienstverlening. Voor het vierde kwartaal van 2011 verwacht naast de zakelijke diensten vooral de detailhandel een toename van de omzet. Dit kan voor een belangrijk deel worden verklaard door het positieve effect van Sinterklaas en Kerstmis. Deze feesten zorgen voor veel extra detailhandelsinkomsten.

De verwachtingen van ondernemers voor het vierde kwartaal van 2011 zijn toch nog overwegend positief. Zo verwachten bedrijven per saldo een toename van de omzet, export en de orderontvangst. Ook verwachten Brabantse ondernemers de productie op te voeren in het vierde kwartaal; bijna een kwart anticipeert op groei versus 16 procent op een afname. Over de ontwikkeling van de personeelsomvang zijn ze daarentegen minder optimistisch. Ook de winstgevendheid blijft in het vierde kwartaal sterk onder druk staan volgens de Brabantse bedrijven.



* De winstgevendheid wordt enkel uitgevraagd voor het afgelopen kwartaal, in dit geval het derde kwartaal van 2011

Economisch klimaat

Economisch klimaat fors verslechterd in het derde kwartaal

Hoewel het economisch klimaat in de afgelopen kwartalen een redelijk stabiel beeld liet zien, is in het derde kwartaal van dit jaar de stemming omgeslagen, en niet ten goede. In Brabant is de stemming zelfs nog iets meer verslechterd dan landelijk, wat typerend is voor de conjunctuurgevoelige Brabantse economie. De negatieve berichtgeving rondom de schuldencrisis en de verslechterende reële economie laat bedrijven dus niet ongemoeid.

Beoordeling economisch klimaat

Vierde kwartaal 2009:



Vierde kwartaal 2010:

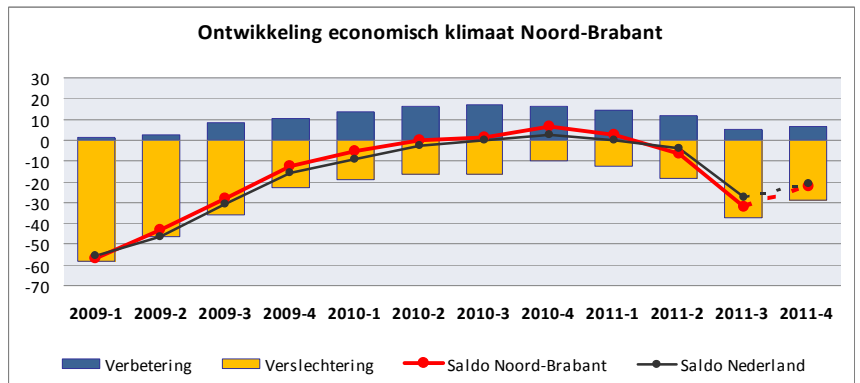


Vierde kwartaal 2011 (verwachting):

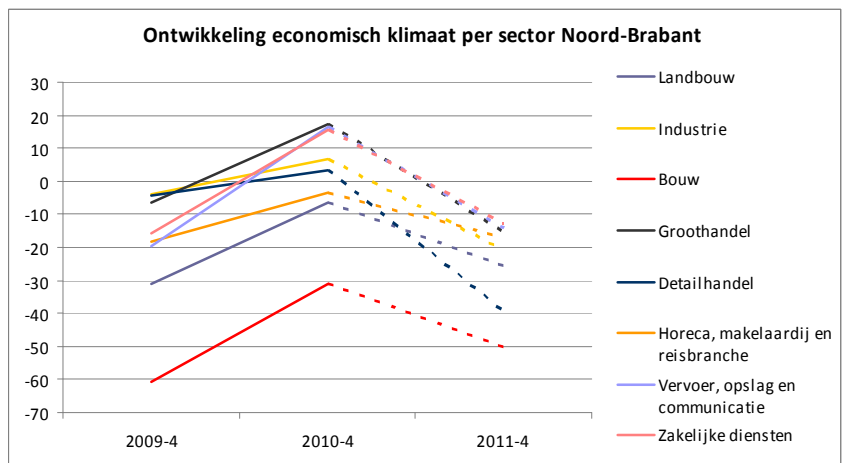


saldoresultaten

- 25 of hoger
- 10 t/m 25
- 0 t/m 10
- 10 t/m 0
- 25 t/m -10
- lager dan -25



Het economisch klimaat in de provincie Noord-Brabant is verslechterd in het derde kwartaal van 2011 (saldo -32; NL -27). De optimisten zijn dun gezaaid; slechts 5% van de ondernemers is nog van mening dat het economisch klimaat is verbeterd. De verwachtingen voor het vierde kwartaal zijn evenmin positief (saldo -22). Deze resultaten laten zien dat de voortdurende onrust op de financiële markten ondernemers niet onberoerd laat. Vooral nu ook de reële economie wordt geraakt, in de vorm van de stijgende werkloosheid, dalend consumentenvertrouwen en dalende economische groei, hebben ondernemers reden tot zorg.



Het sentiment van Brabantse bedrijven over het verwachte economisch klimaat in het vierde kwartaal is voor alle sectoren negatief. Ondernemers in de bouw zijn het meest negatief gestemd. De sectoren waarin bedrijven relatief nog het meeste vertrouwen hebben, zijn de groothandel en zakelijke dienstverlening. Ten opzichte van hetzelfde kwartaal vorig jaar is het economisch klimaat in alle sectoren verslechterd (als de verwachtingen ten minste uitkomen).

Omzet

Omzetontwikkeling in het derde kwartaal negatiever dan verwacht

De indicator voor de omzetontwikkeling in het Brabantse bedrijfsleven duikt in het derde kwartaal van 2011 in de rode cijfers na 7 opeenvolgende kwartalen waarin groei werd genoteerd. De realisatie is daarmee negatiever dan op basis van de uitgesproken verwachtingen van ondernemers mocht worden verwacht. Ondanks de tegenvallende omzetcijfers houden bedrijven de moed erin. Zowel voor het vierde kwartaal van 2011 als voor 2012 hebben de optimisten de overhand.

Beoordeling omzet

Vierde kwartaal 2009:



Vierde kwartaal 2010:

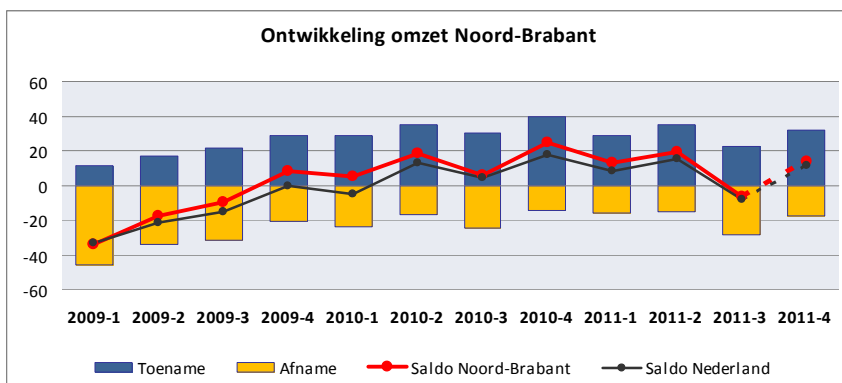


Vierde kwartaal 2011 (verwachting):

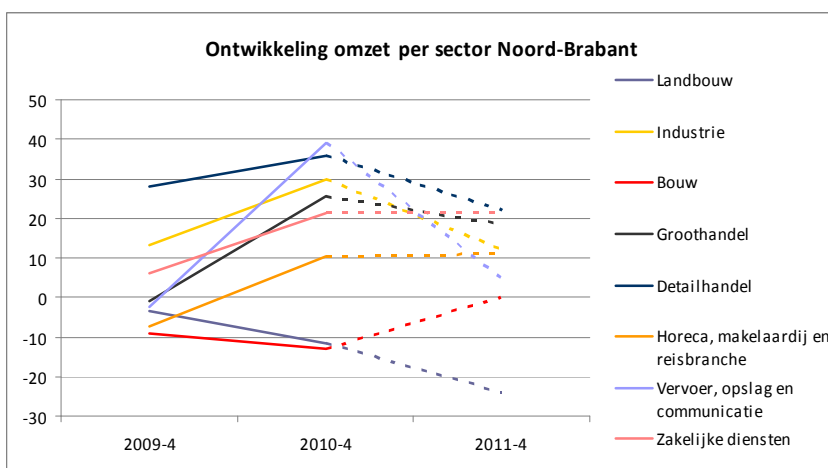


saldore resultaten

■	25 of hoger
■	10 t/m 25
■	0 t/m 10
■	-10 t/m 0
■	-25 t/m -10
■	lager dan -25



De omzetontwikkeling in het Brabantse bedrijfsleven over het derde kwartaal van 2011 is per saldo negatief (saldo -6). Daarmee doet de regio het nog steeds een fractie beter dan het landelijk gemiddelde (saldo -8). Ondanks de tegenvallende omzetresultaten in het derde kwartaal, zijn ondernemers positief over de verwachte omzet in het vierde kwartaal. Bijna een op de drie ondernemers een toename van de omzet, terwijl 17 procent op een afname anticipeert.



Kijkend naar sector, zijn de detailhandel, zakelijke dienstverlening en groothandel het meest optimistisch over de verwachte ontwikkeling van de omzet in het vierde kwartaal van 2011. Met name ondernemers in de landbouw zijn daarentegen aanmerkelijk minder positief gestemd. In vergelijking met het vierde kwartaal van 2010 is er sprake van een flinke terugval in de vervoerssector. De bedrijven in de Brabantse bouwsector zijn echter iets optimistischer, hoewel dit voor een groot deel kan worden verklaard doordat het al langere tijd economisch minder gaat in deze sector.

Export

Ondernemers blijven relatief optimistisch over verwachte exportontwikkeling

Na 7 kwartalen van exportgroei is de omzet uit export in het Brabantse bedrijven over het derde kwartaal van 2011 per saldo gedaald. Toch blijft het Brabantse bedrijfsleven positief over de verwachte ontwikkeling van de uitvoer in het vierde kwartaal van 2011 en eveneens voor 2012. Deze verwachtingen van Brabantse ondernemers stemmen overeen met de verwachtingen van hun collega's landelijk.

Beoordeling export

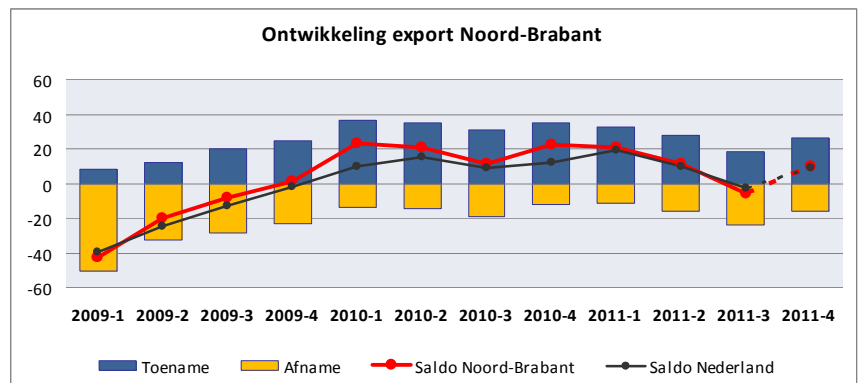
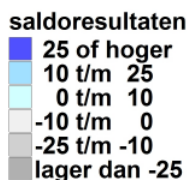
Vierde kwartaal 2009:



Vierde kwartaal 2010:



Vierde kwartaal 2011 (verwachting):



Het Brabantse bedrijfsleven heeft in het derde kwartaal van 2011 per saldo minder omzet behaald uit het buitenland (saldo -6). Landelijk bedraagt dit exportsaldo -3. Circa 18 procent van de Brabantse ondernemers meldt een toename van de export, versus 24 procent een afname. Voor het vierde kwartaal hebben ondernemers redelijk optimistische verwachtingen; ruim een kwart verwacht dat de export zal toenemen terwijl ongeveer 16 procent op een daling voorsorteert. Voor 2012 verwacht het Brabantse bedrijfsleven per saldo een positieve ontwikkeling van de export (saldo +13). Landelijk is dit +15.



Voor het vierde kwartaal van 2011 hebben met name groothandelsbedrijven positieve verwachtingen over de ontwikkeling van de export (saldo +23). Ook ondernemers in de zakelijke dienstverlening zijn overwegend positief over de omzet die ze verwachten te behalen in het buitenland (saldo +11). Ten opzichte van hetzelfde kwartaal vorig jaar zijn ondernemers minder optimistisch over de exportontwikkeling in de industrie, vervoersector maar vooral de landbouw.

Personeelssterkte

De rek van werkgelegenheidsgroei lijkt eruit te zijn

De groei van de werkgelegenheid in het Brabantse bedrijfsleven lijkt een kort leven beschoren te zijn. Hoewel de werkgelegenheid in het derde kwartaal nog stabiel is gebleven, verwachten ondernemers dat dit in het vierde kwartaal van 2011 niet meer gaat lukken. De personeelssituatie in Brabant is al ongeveer drie kwartalen op rij gunstiger dan landelijk.

Beoordeling personeelssterkte

Vierde kwartaal 2009:



Vierde kwartaal 2010:

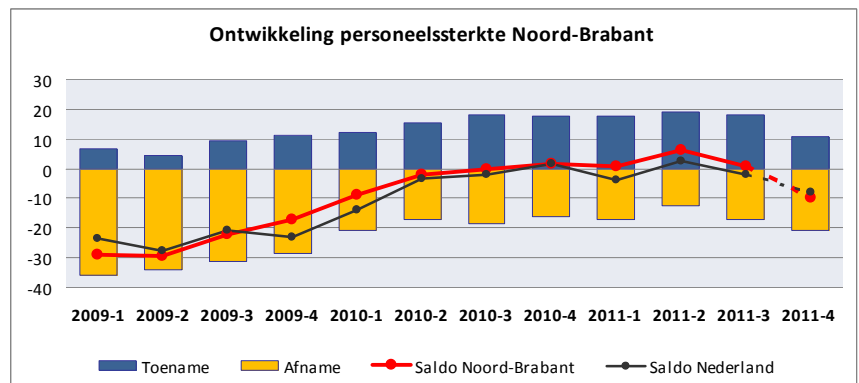


Vierde kwartaal 2011 (verwachting):

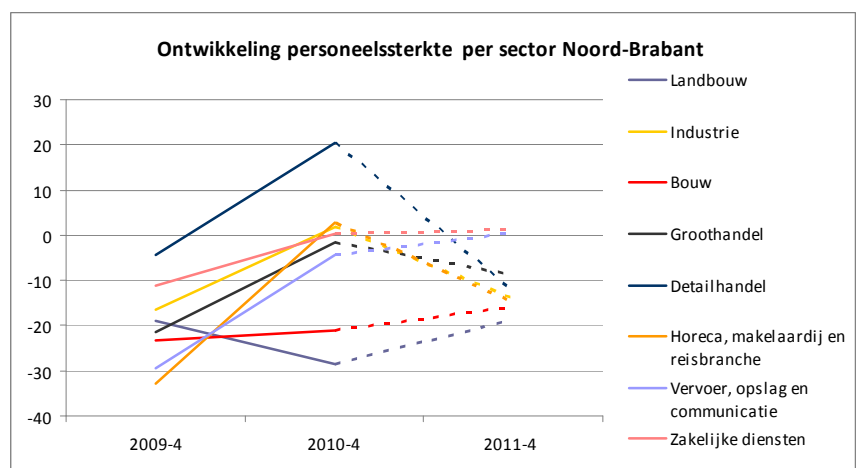


saldoresultaten

- 25 of hoger
- 10 t/m 25
- 0 t/m 10
- 10 t/m 0
- 25 t/m -10
- lager dan -25



De personeelsomvang bij Brabantse bedrijven is in het derde kwartaal van 2011 constant gebleven (saldo +0,8). Landelijk is de wergelegenheid wel al licht afgenomen (-2,0). Voor het vierde kwartaal verwachten Brabantse ondernemers dat de werkgelegenheid gaat afnemen (saldo -10). Voor wat betreft 2012 lijken de ondernemers er nog niet uit te zijn; de optimisten en pessimisten houden elkaar in evenwicht, maar wel verwacht circa tweederde van de ondernemers dat de werkgelegenheid gelijk blijft.



Bedrijven in de meeste sectoren zijn negatief over de verwachte ontwikkeling van de personeelsomvang in het vierde kwartaal van 2011. Dit geldt echter niet voor de zakelijke dienstverlening en voor de vervoerssector, die per saldo nog op een kleine groei rekenen. Ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder laat vooral de detailhandel een forse verslechtering zien (ten minste als de verwachtingen voor het vierde kwartaal 2011 uitkomen). Ondernemers in de bouw en landbouw hebben de meest sombere verwachtingen ten aanzien van de werkgelegenheidsontwikkeling.

Investerings

Investeringsomvang in Brabantse bedrijfsleven stabiel

Brabantse ondernemers hebben hun verwachtingen over de investeringsomvang in 2011 naar beneden bijgesteld naarmate het jaar vordert. Verwachtten ze aan het begin van het jaar nog meer te gaan investeren, inmiddels is dit aangepast op basis van de veranderde economische situatie tot een gelijkblijvend bedrag aan investeringen. De verwachtingen voor 2012 zijn niet bijster optimistisch; momenteel gaan ondernemers uit van een lichte daling van de investeringen.

Beoordeling investeringen

Vierde kwartaal 2009:



Vierde kwartaal 2010:

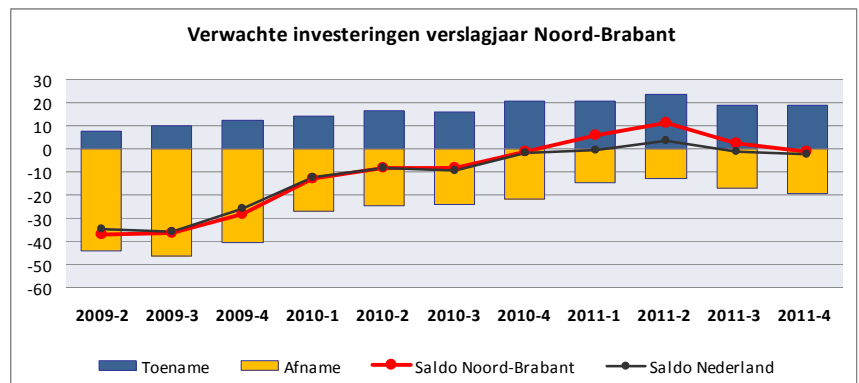


Vierde kwartaal 2011 (verwachting):

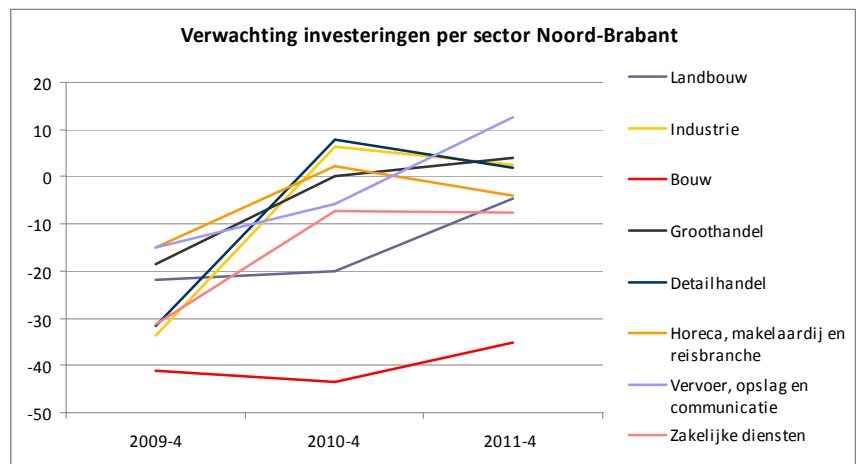


saldoresultaten

- 25 of hoger
- 10 t/m 25
- 0 t/m 10
- 10 t/m 0
- 25 t/m -10
- lager dan -25



Omdat 2011 er alweer bijna opzit, kunnen ondernemers een goede inschatting maken van de investeringsomvang in hun bedrijf. Het Brabantse bedrijfsleven geeft aan dat de investeringen in 2011 grofweg gelijk blijven ten opzichte van vorig jaar (saldo -1). 62 procent van de ondernemers rapporteert een gelijkblijvende investeringsomvang. De verwachtingen voor 2012 zijn niet bijzonder optimistisch; slechts 16 procent van de bedrijven verwacht hun investeringen te verhogen terwijl 20 procent op een afname anticipeert. Het saldo komt daarmee op -4,5. Landelijk bedraagt dit saldo -5,3.



Kijkend naar de investeringsverwachting naar sector in Brabant, blijkt dat bedrijven in de vervoerssector het meest positief zijn over 2011. Ook de detailhandel, industrie en groothandel verwachten dat de investeringen in 2011 een fractie hoger zullen uitvallen dan over 2010. De investeringsbereidheid in de bouw staat nog altijd op een bijzonder laag pitje. Het Brabantse bedrijfsleven verwacht geen grote opleving van de investeringen in 2012; alleen de vervoerssector verwacht meer te investeren dan dit jaar.

Winstgevendheid

Bedrijfsresultaten staan onder druk

Het herstel van de winsten van het Brabantse bedrijfsleven, dat vanaf het tweede kwartaal van 2010 is ingezet, lijkt vooralsnog tot een eind te komen in het derde kwartaal van 2011. Brabantse bedrijven rapporteren al langere tijd gunstigere bedrijfsresultaten dan hun landelijke collega's.

Beoordeling investeringen

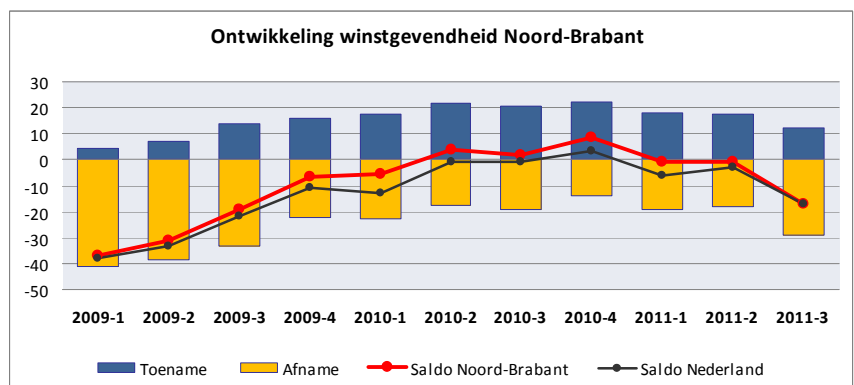
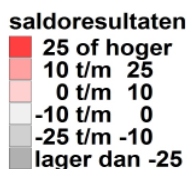
Vierde kwartaal 2009:



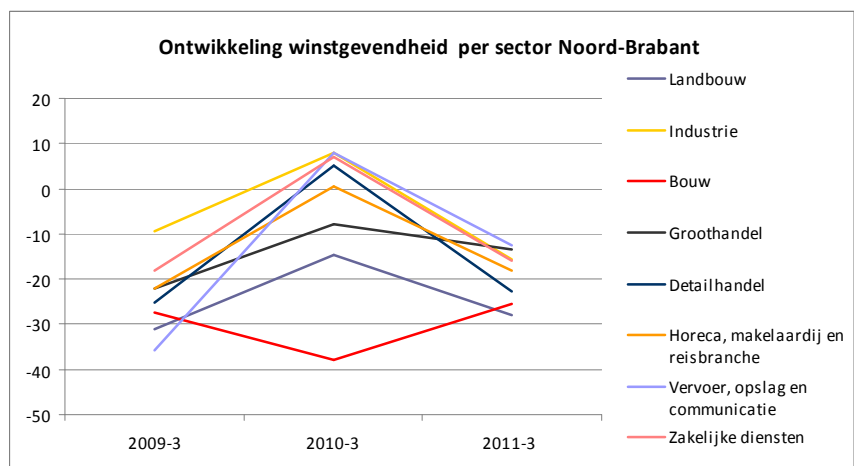
Vierde kwartaal 2010:



Vierde kwartaal 2011 (verwachting):



De winstgevendheid bij het Brabantse bedrijfsleven is in het derde kwartaal sterk achteruit gehold. Het saldo van positieve en negatieve antwoorden komt uit op -17,1 voor de provincie Noord-Brabant ten opzichte van -16,9 voor Nederland als geheel. Slechts 12 procent van de Brabantse bedrijven kan nog een toename van de winst rapporteren, terwijl 29 procent te kampen heeft met een winstdaling.



Wanneer naar de winstgevendheid per sector wordt gekeken, wordt duidelijk dat bijna alle sectoren hebben ingeleverd ten opzichte van hetzelfde kwartaal vorig jaar. Uitzondering hierop is de bouw, maar dit wordt vooral veroorzaakt doordat deze sector als een van de eersten (hard) werd getroffen door de crisis. Agrariërs zijn het meest pessimistisch over hun winstgevendheid in het derde kwartaal van 2011.